

**ADMINISTRATORII TIPOGRAFIEI ȘI LIBRĂRIEI
DIECEZANE DIN CARANSEBEȘ (1885-1918). SCURTE
CONSIDERAȚII BIO-BIBLIOGRAFICE**

Daniel Aron Alic
Universitatea „Eftimie Murgu” Reșița, România

Abstract: *One of the most important concerns of the first bishop of Caransebeș, Ioan Popasu (1865-1889), was the foundation of a printer supposed to spread in his diocese Church decisions and to disseminate between the faithful Romanian lay culture. The foundation event took place in 1885 and it meant the beginning of a beautiful activity of the Church for the spiritual and cultural formation of the people from Banat. The bishops of Caransebeș, priests and laymen from the area had a great contribution at the good work of the printer, which has prepared and formed a true national conscience. Also, it must not be forgiven the ones that have daily worked there, the administrators of the printer and of the Diocesan Book Store, that have become, through their social work, very important people for Banat history.*

Keywords: Banat, Caransebeș, Printer and Diocesan Book Store, typographic activity, administrators.

Biserica Ortodoxă Română a reprezentat pentru devenirea istorică a românilor o instituție cu puternice valențe. Ierarhii și preoții, reprezentanții clerici ai Bisericii, au luptat permanent pentru ridicarea religioasă și culturală a românilor. În Banat și Transilvania, datorită specificităților istorice locale, clericii s-au implicat mai activ în sprijinirea aspirațiilor de libertate și unitate prin menținerea unei conștiințe naționale și a unui progres cultural. Tiparul a fost una din cele mai puternice arme pentru atingerea acestor scopuri și de aceea, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, centrele eparhiale de la Sibiu, Arad și Caransebeș nu au precupețit niciun efort pentru a întemeia centre tipografice.

La Caransebeș, episcopul Ioan Popasu (1865-1889), restauratorul vechiului scaun episcopal din Banat, deși s-a confruntat cu greutățile începutului, a reușit să găsească mereu resurse pentru a întemeia noi instituții de cultură. După 20 de ani de păstorire cu realizări bisericești și școlare fără egal, în anul 1885 a reușit să pornească și o activitate tipografică și de distribuție a materialelor editate.¹ Scopul declarat al

¹ Detalii la: Petru Călin, *Tiparul românesc diecezan din Caransebeș, 1885-1918*, volum I, Reșița, Editura Banatica, 1996, pp. 5-24.

episcopului era ca tiparul să răspândească „*sciințele și prin dânssele cultura, luminarea, religiozitatea și moralitatea la toți fiii diecesei*”².

Tipografia și Librăria Diecezană din Caransebeș (1886-1918), susținute cu dăruire și de ceilalți episcopi ai Caransebeșului, Nicolae Popea (1889-1908) și Miron Cristea (1910-1920), au avut un rol însemnat în viața societății bănățene de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea mai ales în promovarea culturii, a istoriei și a valorilor naționale. Tocmai de aceea putem afirma că rolul acestei instituții în evenimentul de la 1 decembrie 1918 a fost unul major. Oamenii cei mai apropiați de tipărirea și răspândirea cărților au fost administratorii stabilimentului, poate prea puțin pomeniți de scrierile care evidențiază activitatea tipografică din Banat.

În cele ce urmează, ca un act de pro-memorie vom prezenta, pe scurt, administratorii Tipografiei și Librăriei Diecezane din Caransebeș de la începuturi și până la Marea Unire.

Ilie Moacă (1834-1906)

Ilie Moacă a fost administrator al Tipografiei și Librăriei Diecezane între anii 1886-1887. S-a născut în Eșelnița, a terminat școala Regimentului de Graniță din Caransebeș (înființată în anul 1807) și a fost încorporat în anul 1853 în Regimentul nr. 13 din Caransebeș. În anul 1859 a ajuns cadet-sergent-major, iar în 4 octombrie a aceluiași an a fost avansat la gradul de sublocotenent cl. II. Cu acest grad a luptat în războiul cu Prusia din anul 1866, ca membru al batalionului 1 din Regimentul Româno-Bănățean nr. 13, alături de căpitanul Pavel Liofariu din Prigor și Nestor Cetil din Mehadia.³ A fost rănit în război și nevoit să se pensioneze în anul 1867. Fiind foarte tânăr s-a angajat la Episcopia Caransebeșului unde a primit misiunea de cancelist.⁴ Din 1 septembrie 1886, Ilie Moacă a fost numit în funcția de administrator al Tipografiei și Librăriei (după o scurtă perioadă de interimat a lui Traian Bârză). Deoarece postul de administrator era solicitant, acesta trebuind să fie permanent în librărie, de la deschidere până la ora închiderii, lucru pe care nu putea să-l îndeplinească din pricina invalidității de război, în ședința din 20/31 decembrie 1886 Consistoriul Diecezan a decis să-i

² Arhiva Episcopiei Caransebeșului (în continuare A. E. C.), *Fond Bisericesc (III)*, dosar nr. 990/1885, nenumerotat.

³ Cornel Corneanu, „Trecute vieți în granița bănățeană”, în *Luceafărul*, an VII, 1941, pp. 18-19.

⁴ *Ibidem.*

reda postul de cancelist diecezan, cu salariul pe care l-a avut anterior, iar „pentru serviciile credincioase prestate în calitate de administrator al tipografiei și librăriei diecesane i se asigure din casa acestor stabilimente drept remunerațiune 50 fl.”⁵ Ilie Moacă și-a închinat 30 de ani din viață Consistoriului Diecezan, în calitate de cancelist I, așa cum a făcut-o și fiul acestuia, Aurel Moacă. Și-a găsit sfârșitul în 23 iulie 1906, și a fost înmormântat la Caransebeș cu onoruri militare.⁶

Ioan Lințu (1855-1929)⁷

Locotenentul Ioan Lințu, originar din Goleț, a condus 22 ani exactorul diecezan, iar Tipografia și Librăria Diecezană între anii 1887-1896. În ședința extraordinară a Consistoriului Diecezan din 3 ianuarie 1887 Ioan Lințu a fost numit administrator al Tipografiei și Librăriei: „Prin aceasta venim a te denumi de definitiv în postul de esactor diecezan ce l-ai ocupat până aici în mod provizoriu cu un salariu anual de 600 fl.... Pe lângă agendele esactorului să porți și agendele administratorului tipografiei și librăriei dieceșane: adică socotelile și corespondența pe lângă o remunerațiune de 120 fl.”⁸

Ioan Lințu a fost luptător pentru drepturile românilor, în această perioadă, când tendințele de deznaționalizare erau tot mai evidente. În prejma Memorand-ului, a corespondat cu Eugen Brote, într-o scrisoare din 10 mai 1892 înștiințându-l că și el vrea să facă parte din delegația care va duce memorandumul la Viena.⁹ Într-o altă scrisoare descrie greutatea pe care le întâmpină de când s-a aflat că dorește să facă parte din delegația care va merge la curte: „...nu se mai sfârșesc amenințările contra mea... de un timp nu mai arde lumina înaintea casei mele, lampa electrică, ci e oprită, că o mulțime de intimidări se comite în contra mea în întunericul nopții. Mi se amenință că casa unde locuiesc va fi aruncată în aer cu dinamita”. În continuare își pune problema dacă în calitatea sa de locotenent cesaro-regesc îi este permis să participe ca delegat, deoarece: „toată lumea de aici zice că asta nu e e rugare ci demonstrațiune contra coroanei și a statului, și la așa ceva mie ca ofițer nu mi-e permis, așa zic toți ofițerii în pensie. Ce să facem, e greu a fi și ofițer bun și român bun și patriot bun și librăria să meargă bine. Ști d-ta că de când se știe că merg și eu

⁵ A. E. C., *Fond Economic (V)*, dosar nr. 26/1887, nenumărotat.

⁶ „Ilie Moacă”, în *Foaia Diecezană*, număr 31, 30 iulie, 1906, p. 5.

⁷ *Foaia Diecezană*, număr 47, 24 noiembrie, 1929, p. 6.

⁸ A. E. C., *Fond Economic (V)*, dosar nr. 26/1895, nenumărotat.

⁹ Constantin Brătescu, *Biserica strămoșească din Banatul de sud și contribuția sa la Făurirea României Mari (1867-1918)*, Caransebeș, Editura Dalami, 2007, p. 39, 97.

*în deputăție nu e cam cercetată librăria? Apoi și inteligența noastră afară de câțiva e foarte rezervată”.*¹⁰

Acesta a luptat cu curaj și pentru afirmarea limbii române. Între el și Constantin Burdia, primarul filo-maghiar al Caransebeșului, a izbucnit un conflict în 1896, în urma căruia Ioan Lințu a primit două amenzi, de 25 fl., respectiv 50 fl., pentru transgresiune împotriva ordinii publice. Deoarece s-a simțit nedreptățit, a făcut recurs, în care, mai mult decât interesele personale, a apărat limba românească: „toate recursurile mele le-am făcut în limba românească și trimițându-mi-se sentința de la oficiul de vice-comite redigiată în limba maghiară am refuzat primirea, cerând ca să mi se estradee redigiată românește. Această cerere și legală și justă nu s-a luat în considerare, ci au venit 2 polițiști în cancelaria mea și lăsând sentința scrisă în limba maghiară pe masă...”¹¹ În aceste condiții, Ioan Lințu nu a cedat, ci s-a adresat Ministerului de Interne: „Nepricepând limba maghiară n-am primit actul susnumit, ci trimițându-l îndărăt, m-am rugat ca conform §§ lor 6, 21 și 23 ai art. de lege XLIV din 1868 și conform statutului magistratului care statorește limba română și cea germană ca limbă protocolară pentru magistratul din loc, să mi se estradee în limba maternă adică în limba română (...) drept aceea rog pe Înalț Ministeriu reg. Ung. De Interne cu respectul cuvenit ca să dispuneți grațios înmânarea susnumitului act oficios, redigiât în limba mea maternă ca să pot face pașii necesari întru apărarea mea în timpul prescripției de lege”.¹²

Din cauza activității sale naționale, în 1896 este nevoit să-și dea demisia din funcția de administrator al Tipografei și Librăriei Diecezane. În cererea de demisie, Ion Lințu precizează: „persoana mea să fie în urma ținutei mele politice o pedică pentru rentabilitatea și dezvoltarea tipografiei și librăriei diecesane”.¹³

Traian Bârză (1857-1942)¹⁴

Traian Bârză s-a născut în comuna Bacamezeu (Arad) în anul 1857. A urmat cursurile Școlii elementare din localitate, apoi Școala medie în Bichișciaba și Seghedin. A fost bursierul familiei Mocioni, apoi notar, la epitropia fondurilor comune din Arad. În 1884 a fost chemat de Ioan Popasu la Caransebeș, unde a ocupat funcția de referent al senatului

¹⁰ *Ibidem*, p. 39, 102.

¹¹ „Correspondență”, în *Dreptatea*, an III, număr 169, 31 iulie/12 august, 1896, p. 2.

¹² *Ibidem*.

¹³ A. E. C., *Fond Economic (V)*, dosar nr. 26/1895, nenumărat.

¹⁴ *Foaia Diecezană*, număr 11, 15 martie, 1942, p. 6.

epitropesc, avansând apoi asesor consistorial al aceluiși senat.¹⁵ A fost deputat sinodal între 1885-1887, 1891-1905, iar deputat congressional între 1894-1905.¹⁶ A fost colaborator la „Foaia Diecezană” și „Biserica și Școala”. La Tipografia Diecezană i-au apărut 4 cărți: *Cugetări asupra creșterii omului*, 1887, 54 p.; *Recepte contra sărăciei*, 1889, 5 p.; *Instrucțiune practică despre purtarea socoșilor și administrarea averilor bisericesci, pentru preoții, învățătorii, epitropii parohiali și pentru elevii institutelor teologice și pedagogice*, 1891, 77 p.; *Epistoale deschise în cauza înființării fondurilor preoțești de dotațiune*, 1894, 40 p.

Traian Bârză a preluat conducerea Tipografiei și a Librăriei Diecezane la 1 martie 1897.¹⁷ După ocuparea postului de administrator, Traian Bârză a venit cu o serie de propuneri: spațiul alocat librăriei și tipografiei să se mărească deoarece au crescut afacerile; librarul și tipograful să primească la sfârșit de an un procent din venitul tipografiei și librăriei, astfel aceștia fiind interesați ca venitul stabilimentului să fie cât mai mare.¹⁸ Tot la sugestia lui, care propune asigurarea tuturor clădirilor bisericesti, școlare, parohiale și a personalului diecezan prin intermediul Librăriei Diecezane, la Caransebeș s-a deschis o agenție a băncii de asigurare „Transilvania”, care avea sediul central la Sibiu.¹⁹

În 27 noiembrie 1903 au apărut de sub teacurile Tipografiei Diecezane două piese muzicale patriotice, armonizate de Ion Vidu, „Marșul lui Iancu” și „Haideti, frați!”, piese care vor deveni pretextul unui proces. Ion Vidu este învinuit că instigă la revoltă prin conținutul „*subversiv*” al textelor celor două cântece. În acest proces politic sunt implicați și George Imbronovici, conducătorul tehnic al tipografiei, care primește o amendă de 20 coroane, și Traian Bârză, administrator. Cei doi sunt acuzați că n-au trimis cele două tipărituri procuraturii din Timișoara, spre a fi aprobate. Cele două partituri au fost confiscate din librărie în aceeași zi în care au fost puse în vânzare. Spiridon Șandru, cel care îi urmează lui Traian Bârză la conducerea tipografiei și librăriei, raportează Consistoriului Diecezan că nu se poate dovedi dacă au fost trimise sau nu, deoarece: „*Esemplarele obligate din tipăriturile de pe luna Novembre 1903 s-au trimis procuraturii din Timișoara la 1 Decembre 1903, după cum arată libelul postal. Se observă că la procuratură se substern tipăriturile de pe fiecare lună fără*

¹⁵ Andrei Ghidiu, Iosif Bălan, *Monografia orașului Caransebeș*, Timișoara, 2000, pp. 164-165.

¹⁶ Petru Călin, *Tiparul românesc diecezan din Caransebeș, 1885-1918*, volum I, p. 152.

¹⁷ A. E. C., *Fond Economic (V)*, dosar nr. 26/1895, nenumărotat.

¹⁸ *Ibidem*, dosar nr. 48/1898.

¹⁹ Petru Călin, *Tiparul românesc diecezan din Caransebeș, 1885-1918*, volum I, p. 29.

*conspect și fără comitivă așa că în cazul de față nu se poate constata din libelul postal cari tipărituri anume s-au trimis... Termenele pentru substernerea exemplarelor obligate pe baza a diferite ordinațiuni ministeriale sunt următoarele: a) pentru magistrat câte un conspect la finea fiecărei luni, pe carele respectivul oficiante al magistratului îl confruntează cu cartea de lucru a tipografiei și totodată subscrie cartea de lucru; b) pentru procuratura din Tmișoara la finea fiecărei luni tipăriturile de pe acea lună, iar c) pentru muzeu, oficiul de statistică și academia de științe-la finea fiecărui pătrariu de an câte un exemplar din fiecare tipăritură făcută în acel pătrariu”.*²⁰

La sfârșitul anului 1903, Traian Bârză, din cauza procesului Vidu-Bârză, dar și din cauza unui conflict apărut între el și casierul librăriei, Constantin Călțun, este îndepărtat de la conducerea Tipografiei, iar la scurtă vreme iese la pensie, retrăgându-se la Birchiș.

Petru Barbu (1864-1941)

Petru Barbu s-a născut la Lugoj, în 7 Mai 1864, fiind primul dintre cei 11 copii ai lui Lazăr Barbu, „un înfocat naționalist și mare ortodox”.²¹ A urmat cursurile Școlii confesionale și ale Liceului unghuresc din Lugoj, apoi este trimis la liceele din Beiuș, Blaj și în cele din urmă absolvă Liceul ortodox din Brașov. În 1884, la îndemnul lui Coriolan Brediceanu, se înscrie la Facultatea de Teologie a Universității din Cernăuți unde, în anul 1891, obține și titlul de doctor în teologie. Între 1889-1892, urmează și cursuri de specializare în domeniul cateheticii la Viena, Graz și Berlin.²² În februarie 1895 este hirotonit diacon, în 12 noiembrie 1898 preot și distins cu brâu roșu, la 20 ianuarie 1930 episcopul Iosif Traian Badescu îl ridică la rangul de protoprezbiter.

După obținerea titlului de doctor, vine la Caransebeș unde, în 16 iulie 1892,²³ este numit profesor suplinitor la Institutul Teologic din Caransebeș, iar în 5 aprilie 1893, este ales profesor titular. Dr. Petru Barbu s-a remarcat în rândul profesorilor de la cele două institute (teologic și pedagogic) diecezane, ca unul dintre cei mai cunoscuți autori de manuale școlare și studii de pedagogie din Banat și Transilvania. La Tipografia Diecezană din Caransebeș i-au apărut nu mai puțin de 26 de

²⁰ A. E. C., *Fond Economic (V)*, dosar nr. 51/1904, nenumărotat.

²¹ Gheorghe Cotoșman, „Profesorul Dr. Petru Barbu”, în *Anuarul Academiei Teologice din Caransebeș pe 1940-1941*, Caransebeș, Tiparul Tipografiei Diecezane, p. XIII.

²² „Dr. Petru Barbu”, în *Foaia Diecezană*, număr 11, 1941, p. 1; Cornel Corneanu, „Profesorul Dr. Petru Barbu (1864-1941)”, în *Transilvania*, număr 3, 1941, p. 202.

²³ Cornel Corneanu, „Profesorul dr. Petru Barbu”, p. 202.

titluri.²⁴ De asemenea, a publicat numeroase studii și articole în paginile unor periodice ale vremii, precum: „Tribuna” din Sibiu, „Tribuna” din Arad, „Gazeta Transilvaniei” din Brașov, „Foaia Poporului Român”, „Biserica și Școala” din Arad, „Luminătorul”, „Dreptatea” din Timișoara, „Românul” din Arad, „Lumina” din Caransebeș, „Progresul” din Oravița, „Banatul Românesc” al lui dr. Avram Imbroane. În 1901, împreună cu Valeriu Braniște, dr. Corneliu Jurca și alți adepți ai Partidului Național Român, au pus bazele ziarului „Drapelul” din Lugoj.²⁵

Petru Barbu a fost un înflăcărat luptător pentru păstrarea culturii naționale, ducând o „*luptă frumoasă și fâțișă*”,²⁶ într-o perioadă în care autoritățile de stat duceau o politică agresivă de deznaționalizare și maghiarizare forțată a românilor.²⁷ Lupta națională a lui s-a manifestat pe toate planurile activității sale profesionale. În încercarea de a combate tendința oficialităților de maghiarizare a numelor românești, adună și publică o colecție de *Porecle lugojene*, pe care le prezintă sub formă de versuri pentru a fi mai ușor memorate. Petru Oalldede susține că această colecție s-a difuzat încă din 1896 sub formă de manuscris, iar din 1898 în format tipărit.²⁸ În activitatea didactică a deșteptat și a cultivat în rândul elevilor sentimentul național, le-a insuflat dragostea pentru limba, cultura și istoria poporului român. În manualul de *Istorie bisericească* el intercala lecții de istorie a României precum: „Formarea poporului românesc”, „Întemeierea principatelor”.²⁹ O ediție din *Istoria bisericească* și două ediții din *Istoriile bisericești* ale lui Petru Barbu sunt interzise, deoarece „*atât spiritul cât și conținutul cărților-istoriile bisericești-neagă pe deplin ideea de stat maghiar, ba chiar stau în serviciul direcției contrare acesteia; sub forma de Istorie bisericească (autorul) vâra pe furis în școlile populare cu limba valahă din Ungaria istoria fictivă daco-romană; în fine nu numai că falsifică Istoria Ungariei, ci și teritoriul Ungariei îl împarte tendențios, în spirit daco-român*”.³⁰ Autorul celor două volume este nevoit să elimine lecțiile de istorie națională din manualul de *Istorie bisericească*, însă acest lucru nu l-a împiedicat să le

²⁴ Petru Călin, *Tiparul românesc diecezan din Caransebeș, 1885-1918*, volum I, p. 52-57.

²⁵ *Ibidem*, p. 430.

²⁶ Pavel Jumanca, *Amintiri. Anii tinereții*, Timișoara, Editura David Press Print, 2011, p. 373.

²⁷ „Dr. Petru Barbu”, p. 1.

²⁸ Petru Oalldede, *Lupta pentru limbă românească în Banat*, Timișoara, Editura Facla, 1983, pp. 90-91.

²⁹ Pavel Jumanca, *Amintiri. Anii tinereții*, pp. 48-49.

³⁰ *Ordinul Ministerului de culte ungar, nr. 1032/1907*, apud Gheorghe Cotoșman, „Profesorul Dr. Petru Barbu”, p. XVIII.

predea „împreună cu materia de religie-întregă istoria neamului românesc”.³¹ Petru Barbu este denunțat pentru activitatea sa națională, astfel că în urma unei anchete disciplinare efectuată la Caransebeș, Apponyi amenință cu retragerea subvenției de stat acordată Episcopiei Caransebeșului, precum și cu suspendarea autonomiei bisericii dacă nu sunt luate măsuri disciplinare împotriva lui Petru Barbu și a celorlalți profesori de la institut, care sunt împotriva ideii de stat maghiar.³² Din paginile ziarului „Drapelul” din Lugoj, aflăm că eparhia a mai fost amenințată cu retragerea ajutorului de stat și în 1907, când un cântăreț de la reuniunea de cântări și muzică, care a cântat la jubileul lui Andrei Ghidiu „Dorul înstrăinatului”, fiind constrâns să-și dea demisia din funcția deținută în cadrul administrației orășenești, este angajat de către Petru Barbu la Librăria Diecezană, lucru care nu a convenit autorităților maghiare. Acestea au suspendat ajutorul de stat atât vreme cât „*acest element primejdios statului este în serviciul diecezei*”.³³ Este vorba de Achim Alionte, dirijorul Reuniunii de cântări și muzică, care a fost angajat casier provizoriu la Librăria Diecezană.

Ancheta disciplinară împotriva profesorului Petru Barbu începe în 28 martie 1908, finalizându-se abia în octombrie, după moartea episcopului Nicolae Popea, când este nevoit să se retragă de la Institutul Teologic, iar în 1911 este obligat să iasă la pensie.³⁴

La venirea sa în Caransebeș, în 1892, i s-a dat în grijă și conducerea „Foii Diecezane”, pe care a redactat-o timp de 16 ani. La preluarea „Foii”, Petru Barbu și-a luat angajamentul să contribuie la realizarea programului stabilit încă din 1886 care: „*pe lângă aceea că este organul oficios al Eparhiei noastre, cuprinde și o parte menită studiului științific și literar, care, fiind seama de împrejurările noastre culturale, stăruiește să lumineze oamenii noștri, îndeosebi pe preoții, învățătorii și cărturarii poporului, îndreptând, întregind și sporindu-le treptat cunoștințele neapărat de lipsă pentru zălnică lor ocupațiune. Dacă nu alte motive, apoi cel puțin iubirea de poporul nostru, care are trebuință de conducători luminați, să ne îndemne a lucra cu tot dinadinsul, ca foaia noastră să-și ajungă menirea*”.³⁵

³¹ Pavel Jumanca, *Amintiri. Anii tinereții*, pp. 48-49.

³² *Rescripțiunea Ministerului de cult ungar, nr. 307, din 2 Martie 1907*, apud Gheorghe Cotoșman, „Profesorul Dr. Petru Barbu”, pp. XVIII-XIX.

³³ *Drapelul*, nr. 79, 1908, p. 1; nr. 80, 1908, p. 1; nr. 81, 1908, p. 1.

³⁴ Eghita Pop, „Dr. Petru Barbu (1864-1941)-luptător național”, în volumul *Taină și Mărturisire*, Caransebeș, Editura Episcopiei Caransebeșului, 2014, p. 541.

³⁵ *Foaia Diecezană*, număr 14, 6/18 aprilie, 1892, p. 1.

În 1906 Petru Barbu a primit și administrarea tipografiei și a librăriei, angajându-se să organizeze stabilimentul diecezan.³⁶ În acest sens a luat o seamă de măsuri: a introdus într-un singur jurnal de casă toate veniturile și cheltuielile însoțite de documente; a stabilit care sunt debitorii stabilimentului; constatând că au datornici de la înființarea stabilimentului, a încercat să recupereze din bani. Petru Barbu constată că în Cartea Principală, în care trebuiau introduse casa, marfa, salariile, capitalul împrumutat de la Consistoriu, cheltuielile, chiria etc., nu s-a introdus nimic.³⁷

În 8 iunie 1906 Petru Barbu propune Consistoriului Diecezan ca „Foaia Diecezană” să publice și articole cu caracter politic, deoarece „*Foaia Diecezană nu are să se ocupe exclusiv numai cu teme științifice-literare, ci și cu apărarea așezămintelor noastre bisericesti și școlare, cari sunt expuse fluctuațiunilor politice și cari nu odată ar trebui apărate în organul de publicistică al diecezei noastre*”.³⁸ În aceeași zi, Consistoriul Diecezan se întrunește în ședință și „*decide ca Foiile diecezane să i se dea și caracter politic*”,³⁹ însă din motive financiare se revine asupra acestei decizii.

Ca redactor al „Foi” și administrator al Tipografiei și Librăriei Diecezane, Petru Barbu, înlesnește apariția a numeroase studii și articole care promovau limba, istoria și cultura națională a românilor; strecoară știri sau articole preluate din alte publicații ale vremii, precum „Gazeta Transilvaniei”, „Telegraful Român” etc., cu caracter politic și național, promovează în paginile „Foi” scriitorii din România etc.

Elaborarea proiectului de lege școlară din 1907 de către contele Albert Apponyi, îl aduce pe Petru Barbu din nou în vizorul autorităților maghiare, ca redactor responsabil al „Foi” și ca administrator al Tipografiei și Librăriei Diecezane. Acesta publică în „Foaia Diecezană”, *Memorandul episcopatului gr. ort. Român*,⁴⁰ luările de cuvânt ale deputaților și alte articole în care este combătut proiectul lui Apponyi. Ca urmare a publicării acestor articole, Petru Barbu, în calitate de administrator al Tipografiei Diecezane, „*a fost condamnat la 50 cor. ca pedeapsă și 147 cor. 50 fil. ca spese pentru publicarea Memorandului episcopului nostru prezentat dlui Ministru Apponyi, a unor articole referitoare la proiectul de lege al acestuia și reproducerea unor părți din vorbirile deputaților naționali*”.⁴¹

³⁶ A. E. C., *Fond Economic (V)*, dosar nr. 370/1903, nenumerotat.

³⁷ *Ibidem*, dosar nr. 285/1908.

³⁸ *Ibidem*, dosar nr. 246/1906.

³⁹ *Ibidem*.

⁴⁰ *Foaia Diecezană*, număr 10, 4 martie, 1907, pp. 1-3.

⁴¹ *Ibidem*, an XXIII, număr 20, 11 mai, 1908, p. 7.

Activitatea politică și națională a lui Petru Barbu l-a transformat într-un personaj incomod, astfel că s-a încercat înlăturarea sa și de la conducerea Tipografei și a „Foi Diecezane”, care erau mijloace puternice de luptă pentru păstrarea conștiinței naționale. În ședința nr. II a Sinodului eparhial din 21 aprilie 1908, Nicolae Ionescu, îl acuză pe Petru Barbu că a tipărit la Tipografia Diecezană broșura *Novi Homines Caransebesiensis* și a distribuit-o prin Librăria Diecezană.⁴² Broșura scotea la iveală modul în care Constantin Burdia a controlat desfășurarea alegerilor de deputați sinodali. La această acuzație, i se răspunde că „tipografia diecezană e o întreprindere comercială și are și a avut conducătorul ei instruit de Consistoriul diecezan. Acest conducătoriu încheie învoielile de tipărire cu autorii respectivi. Și în cazul tipăririi broșurei din cestiune așa s-a întâmplat. Consistoriul nu a avut nici o ingerință... Iară în ce privește tragerea la răspundere a autorului, interpelantul se îndrumă a-și căuta satisfacție la forul competent”.⁴³ În ce privește conducerea tipografiei și a librăriei „consistoriul diecezan, în lipsă de altă persoană acceptabilă a concretizat conducerea tipografiei și librăriei diecezane profesorului de teologie Dr. Petru Barbu, și când va afla altă persoană corespunzătoare, îl va dispensa de această însărcinare”.⁴⁴ Însă, cu toată opoziția membrilor sinodului eparhial și a episcopului Nicolae Popea, dr. Petru Barbu, este obligat să renunțe și la funcția de administrator al Tipografie și Librăriei Diecezane și la aceea de redactor al „Foi Diecezane”.⁴⁵

Deși este obligat să demisioneze din aproape toate funcțiile pe care le deținea, Petru Barbu găsește noi mijloace de luptă, mărturisind că nimeni și nimic n-a reușit să-l abată de la idealul său politic. În perioada premergătoare actului Marii Uniri din 1918 toate actele ce țineau de activitatea Consiliului Național Român treceau mai întâi prin mâinile lui Petru Barbu. Gheorghe Neamțu mărturisește că Petru Barbu, „român valoros, hotărât și mai ales de-o mare energie” lucra neconținut în consiliu, rezolvând cu înțelepciune problemele mai delicate cu care se confrunta C. N. R., astfel că, deși Consiliul nu-l desemnase conducător în mod oficial, Petru Barbu „fu tot timpul, el șeful său adevărat”.⁴⁶ În această perioadă a sprijinit formarea consiliilor și a gărzilor naționale în numeroase localități.

⁴² *Protocolul Sinodului Eparhial al diecesei gr. ort. rom. a Caransebeșului, periodul XIII, sesiunea III, Caransebeș, 1908, p. 6.*

⁴³ *Ibidem*, pp. 26-27.

⁴⁴ *Ibidem*, p. 27.

⁴⁵ Eghita Pop, „Dr. Petru Barbu (1864-1941)-luptător național”, p. 544.

⁴⁶ Gheorghe Neamțu, *Activitatea Consiliul Național Român din Caransebeș-noiembrie 1918-august 1919*, Caransebeș, Tiparul Tipografiei Diecezane, f. a., p. 23.

Prin actul de la 1 decembrie 1918, Petru Barbu își vede atins idealul național, pentru efortul depus fiind ales membru în Marele Sfat Național.⁴⁷ La cererea sa, în 1919, a fost reîncadrat și în învățământ. Din 1920 a fost ales director al Institutului Diecezan, respectiv rector al Academiei Teologice, până la pensionare, în 1937.

Spiridon Șandru (1856-1926)

Spiridon Șandru a fost administrator al Tipografiei și Librăriei Diecezane între 1903 și 1906, iar după ce Petru Barbu a demisionat, în 1908, s-a apelat din nou la ajutorul lui Spiridon Șandru, acesta coordonând activitatea stabilimentului până la desființarea postului de administrator, în iulie 1913.

S-a născut în anul 1856 în comuna Petnic, comitatul Caraș-Severin. Între 1881-1888 a fost preot în Jupalnic, apoi a intrat în serviciul militar ca preot capelan de hovendi, adică făcea parte din armata pedestră teritorială austro-ungară. În 1889 își dă demisia: „*Înaltul mnisteriu reg. pentru așerarea țării a primit abdicerea mea de capelan de hovendi și m-a pus în evidența reservei supletorie de hoved pe timpul durate îndetoririi mele de a milita, interdicându-mi totodată a mai purta pe vitoriu uniforma prescrisă pentru preoții de hovendi*”.⁴⁸ Este numit preot în Petnic, satul natal, unde va păstori până în anul 1895, când este numit controlor diecezan.⁴⁹

În 1904, când este adoptat și noul regulament intern, este numit în funcția de administrator al Tipografiei și Librăriei Diecezane. În august 1906, Spiridon Șandru demisionează din funcția de administrator al Tipografiei și Librăriei, motivând că cele două posturi, de controlor diecezan și de administrator, sunt prea solicitante: „*Primind însă odată această sarcină, n-am cruțat nici o osteneală, ca să-m împlinesc și datorințele legate de acest post. Dar tocmai încordarea prea mare în ambele posturi m-a adus până acolo că astăzi puterile-mi deneagă servițiul de până acu și astfeliu silit mă simt a mă retrage de la administrațiunea numitului stabiliment*”.⁵⁰ După doar 2 ani, în care stabilimentul diecezan a fost administrat de Petru Barbu, lui Spiridon Șandru i se încredințează din nou conducerea celor două unități. Inițial, este angajat în funcția de administrator Vasile Jurca din Lugoj, fost contabil al casei de păstrare „Lugojana”, în ședința ținută în 29 iunie

⁴⁷ Ioan Munteanu, Vasile Mircea Zaberca, Mariana Sârbu, *Banatul și Marea Unire 1918*, Timișoara, Editura Mitropoliei Banatului, 1992, p. 163.

⁴⁸ A. E. C., *Fond Bisericesc (I)*, dosar nr. 353/1889, nenumerotat.

⁴⁹ *Ibidem*, *Fond Economic (V)*, dosar nr. 53/1895, nenumerotat.

⁵⁰ *Ibidem*, dosar. nr. 370/1903, nenumerotat.

1908. Se revine, însă, asupra acestei decizii după ce avocatul Nicolae Ionescu atenționează Consistoriul Diecezan asupra faptului că Vasile Jurca a fost demis de către direcțiunea „Cassei Lugojana” din funcția de contabil, în urma unor nereguli găsite în contabilitate.⁵¹ Deși se primesc numeroase cereri de angajare, în perioada următoare se renunță la ideea de a mai face angajări, din cauza deficitului foarte mare la prezentarea bilanțului pe anul 1909. Astfel, rămâne în continuare administrator, desemnat de consistoriu, controlorul diecezan Spiridon Șandru, până în anul 1913.

Odată adoptat regulamentul din 1913, funcția de administrator dispare, contabilul consistorial fiind delegat să supravegheze și afacerile stabilimentului. Delegat consistorial pentru tipografie și librărie a fost Dimitrie Sgaverdia între 1913-1918, iar în perioada cât a fost concentrat pe front, delegat provizoriu a fost referentul consistorial Valeriu Meda.⁵²

Spiridon Șandru a rămas în slujba eparhiei până la sfârșitul vieții. „Foaia Diecezană” a publicat o caldă evocare a celui ce și-a dedicat 47 de ani bisericii: „*A fost un tăcut, dar zelos lucrător în via Domnului, care timp de 47 ani a servit cu credință la altarul bisericii noastre strămoșești. A fost un preot enlivos și cucernic, care și-a pus toată dragostea pentru chemarea sa. Prin viața sa neprihănită și iubirea sa pentru cele sfinte și-a asigurat stima și venerațiunea tuturor adevăraților creștini. Iar cu firea-i blândă și inima-i aleasă pe mulți i-a întărit pe calea virtuții creștinești. Nu mai puțin s-a distins și ca funcționar în administrația centrală a Consistoriului diecezan (...) Protoprezbiterul Spiridon Șandru s-a stîms! El a murit, dar amintirea lui va trăi și mai departe în inimile noastre. Ne-a lăsat un nume cinstit, căci ce alt bun putea avea pe acest pământ, decât un asemenea nume. Și ne-a arătat adevărată cale, pe care trebuie să umblăm și să muncim, dacă voim să fim de folos neamului și bisericii*”.⁵³

Din cele văzute mai sus, putem concluziona că activitatea administratorilor Tipografiei și Librăriei Diecezane din Caransebeș a fost totalmente în sprijinul culturii și a spiritului românesc. Chiar dacă prin intrigi și drumuri ocolite s-a reușit îndepărtarea administratorilor incomozi regimului politic antinațional, următorii desemnați de conducerea eparhiei au dus pe mai departe menirea tiparului caransebeșean, aceea de a fi mereu aproape de sufletul românilor.

⁵¹ *Ibidem*, dosar nr. 285/1908, nenumărotat.

⁵² *Ibidem*, dosar nr. 278/1912, nenumărotat.

⁵³ „Protopresbiterul Spiridon Șandru”, în *Foaia Diecezană*, număr 10, 7 martie, 1926, p. 4.